

Sygn. akt V CSK 732/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. W.

przeciwko Bankowi [...] w W.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 24 września 2015 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 8 lipca 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu pozostawiając temu Sądowi
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 października 2013 r. Sąd Okręgowy w B. w sprawie z powództwa J. W. przeciwko Bankowi [...] siedzibą w W. pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy w postaci nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w B. w dniu 17 lutego 2000 r., któremu nadano klauzulę wykonalności na rzecz Banku [...] siedzibą w W. mocą postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 20 października 2009 r. – w części przekraczającej kwotę 12.496,91 złotych.

Po rozpoznaniu apelacji strony pozwanej Banku [...] w W. wniesionej od powyższego wyroku Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 8 lipca 2014 r. zmieniał zaskarżony wyrok w ten sposób, że pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy w części przekraczającej kwotę 878.197,24 złotych; w pozostałej części powództwo oddalił.

Wyrok Sądu Okręgowego oparł swe rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych: Nakazem zapłaty wydanym w dniu 17 lutego 2000 r. w postępowaniu nakazowym powodowie I. W. i J. W. zostali zobowiązani do zapłaty na rzecz Banku X. z siedzibą w K. kwoty 3.158.968,29 złotych wraz z odsetkami od dnia 14 grudnia 1999 r. do dnia zapłaty, ustawowych odsetek od kwot wskazanych w nakazie i za okresy w nim określone oraz kosztów procesu. Postanowieniem z dnia 20 października 2009 r. Sąd Rejonowy w B. nadał temu nakazowi zapłaty klauzulę wykonalności na rzecz Banku [...] w W. – następcy prawnemu Banku X. w K. z ograniczeniem roszczenia do kwoty 1.261,60 złotych. W wyniku podziału Banku X. pozwany Bank [...] przejął wierzytelność w stosunku do powodów I. W. i J. W. w wysokości 1.261.053,60 złotych. Pozwany Bank wszczął postępowanie egzekucyjne obejmujące należność główną w wysokości 1.261.053,60 złotych oraz koszty procesu w wysokości 31.110 złotych. W dniu 11 lipca 2000 r. została zawarta ugoda dotycząca spłat wynikających z nakazu zapłaty z dnia 17 lutego 2000 r. Powodowie dokonali spłat odsetek objętych ugodą w łącznej kwocie 108.177,37 złotych. I. W. i J. W. wystąpili z pozwem przeciwko Bankowi [...], żądając pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty z dnia 17 lutego 2000 r. zaopatrzonego klauzulą wykonalności nadaną w dniu 20 października 2009 r. w części przekraczającej kwotę 12.496,91 złotych. Podnosząc zarzut przedawnienia w części egzekwowanej wierzytelności, wskazali, że kwota nieprzedawnionych odsetek karnych: 120.674,33 zł powinna

zostać pomniejszona o kwotę 108.177,7 złotych. Stąd należność z tytułu nieprzedawnionych odsetek, zdaniem powodów, wynosiła 12.496,91 złotych.

W ocenie Sądu Okręgowego, w niniejszej sprawie kluczowe było określenie charakteru wierzytelności nabytej przez pozwany Bank oraz ustalenie, czy wierzytelność ta należy do wierzytelności głównej, czy też stanowi odsetki określone w nakazie zapłaty. Sąd Okręgowy uznał, że dokonana przez poprzednika prawnego pozwanego Banku kapitalizacja odsetek zapadłych przed dniem wniesienia pozwu poprzez doliczenie ich do sumy wekslowej czyni niemożliwym odmienną kwalifikację tej części wierzytelności, jako wierzytelności odsetkowej. Zwrócił uwagę na fakt, że z wyciąg z ksiąg bankowych z dnia 24 września 2009 r. potwierdza, że zobowiązanie powodów w wysokości 1.261.053,60 złotych stanowią „odsetki karne”, tym samym tytuł wykonawczy wskazuje na zakres, tytuł prawny i charakter części wierzytelności nabytej przez pozwany Bank i jednoznacznie kwalifikuje tę wierzytelność, jako wierzytelność odsetkową. W związku z nabyciem przez pozwany Bank wierzytelności jedynie w zakresie odsetek, na poczet odsetek należy zaliczyć pobrania w łącznej kwocie 108.177,37 złotych. Sąd Okręgowy przyjął, że wierzytelność w wysokości 1.261.053,60 złotych uległa – zgodnie z art. 125 zdanie drugie k.c. – przedawnieniu w zakresie kwoty 1.140.379,40 złotych.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska, jakie zajął w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy. Ponadto uznał za konieczne uzupełnienie ustaleń faktycznych poczynionych przez ten Sąd. W szczególności Sąd Apelacyjny odniósł się do kwestii wpłat dokonywanych przez powoda tytułem odsetek w łącznej wysokości 108.177,37 złotych. Wskazał na pismo Banku X. z dnia 11 stycznia 2012 r. skierowane do pozwanego Banku [...], stwierdzające, że wpłacone z tytułu odsetek należności w łącznej wysokości 108.77,32 złotych nie zostały zaliczone na spłatę należności odsetkowych, które przypadły pozwanemu Bankowi w ramach podziału Banku X. W ocenie Sądu Apelacyjnego, pozwanemu Bankowi [...] przypadła wierzytelność z tytułu odsetek za nieterminowe spełnienie świadczenia, a wskazują na to treść wezwania do wykupu weksla oraz postanowienia ugody i porozumienia. Sąd Apelacyjny uznał, że wierzytelność objęta tytułem wykonawczym w wysokości 1.261.053,60 złotych obejmuje odsetki częściowo wliczone do sumy wekslowej oraz dalsze odsetki naliczone od dnia 14 grudnia 1999 r. do 31 stycznia 2003 r.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska prezentowanego przez powoda o niedopuszczalności ponownego wydzielenia z kwoty zasądzonej nakazem zapłaty skapitalizowanych odsetek wyliczonych do dnia 14 grudnia 1999 r. Zdaniem Sądu, brak było przeszkód, by pozwany Bank [...] otrzymał w ramach podziału Banku X. część należności głównej zasądzonej nakazem zapłaty. Odnosząc się do kwestii przedawnienia wierzytelności w wysokości 1.261.053,60 złotych z tytułu odsetek, Sąd Apelacyjny uznał, że przedawnieniu uległy odsetki wyliczone za okres od zawarcia ugody do dnia 31 stycznia 2003 r. w łącznej wysokości 315.602,72 złotych, nie uległo natomiast przedawnieniu roszczenie z tytułu odsetek wliczonych do sumy wekslowej w wysokości 877.477,05 złotych oraz skapitalizowane odsetki w wysokości 720,19 złotych. W związku z powyższym Sąd Apelacyjny orzekł o pozbawieniu tytułu wykonawczego wykonalności w części przekraczającej kwotę 878.197,24 złotych.

Powód J. W. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 8 lipca 2014 r. Podniósł zarzut naruszenia przepisów postępowania, mianowicie: art. 366 w zw. z art. 352² k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 § 1 k.p.c., a także – zarzut naruszenia prawa materialnego, polegającego na błędnej wykładni art. 125 § 1 k.c. w zw. z art. 101 pkt 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe i art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie w całości apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 31 października 2013 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz pozostawienie temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia ma ocena, czy pozwany Bank nabył wobec powoda wierzytelność w wysokości 1.261.053,60 zł, obejmującą część należności głównej w wysokości 3.158.968,29 zł zasądzonej od I. W. oraz J. W. na rzecz Banku X. w K. nakazem zapłaty wydanym dnia 17 lutego 2000 r. w postępowaniu nakazowym. Pozwany Bank legitymację do dochodzenia w całości kwoty 1.261.053,60 zł wywodzi przejęcia tej wierzytelności w związku z podziałem Banku X. Rzecz jednak w tym, że z dokumentów dotyczących podziału

Banku jak i z wyciągu ksiąg bankowych wynika, iż przedmiotem przejętego w tej części majątku była należność z tytułu „odsetek karnych”. Takie określenie przejmowanej wierzytelności wobec początkowych powodów a obecnie wobec powoda J. W. wskazuje, że pozwany Bank jest następcą prawnym wymienionego w nakazie zapłaty wierzyciela jedynie, co do określonych kwotowo należności odsetkowych z wyłączeniem poddanego oprocentowaniu kapitału ujętego w nakazie zapłaty, jako należność główna. Ponieważ część tej należności stanowiły skapitalizowane odsetki za okres od dat płatności poszczególnych faktur, naliczone za okres przed wniesieniem pozwu w postępowaniu nakazowym, należy podzielić wyrażone w skardze kasacyjnej stanowisko, że w przypadku kapitalizacji odsetek, czyli doliczenia ich do sumy dłużnej następuje przekształcenie zaległych w świadczenie główne i od chwili doliczenia ich do sumy dłużnej nie można mówić o istnieniu odsetek. Inaczej rzecz ujmując, z chwilą kapitalizacji zaległe odsetki stając się częścią należności głównej, od której z ograniczeniami wynikającymi z art. 482 k.c. należą się odsetki za opóźnienie za dalsze okresy, przestają mieć charakter samodzielnego świadczenia. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wymienionej w skardze kasacyjnej uchwale z dnia 7 lipca 2000 r. (III CZP 27/00, OSNC 2001/1/3/) uznając, że kapitalizacja odsetek rozumiana, jako doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy, stosownie do treści art. 482 § 1 k.c. prowadzi do przekształcenia zaległych odsetek w świadczenie główne i od chwili doliczenia nie można już mówić o istnieniu odsetek (podobnie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 lutego 2015 r., V CSK 329/14, niepubl.). Tego skutku nie wywiera skapitalizowanie odsetek tylko przez wyrażenie ich w kwocie pieniężnej, ale bez doliczenia do sumy głównej. Jest to jedynie sposób wyrażenia wymagalnych odsetek. Zazwyczaj czyni się to za pomocą stopy procentowej od świadczenia głównego. Nie ma jednak przeszkód, żeby wyliczyć konkretną kwotę. Odmienność wynikająca z wyrażenia odsetek bądź za pomocą stopy procentowej, bądź z obliczenia ich sumy za określony czas, ma charakter wyłącznie arytmetyczny, nie ma zaś wpływu na ich istotę.

Podobnie traktuje się kapitalizację odsetek przez ich doliczenie do kapitału na gruncie przepisów regulujących obliczanie wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego

(por. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 21 października 1997 r., III ZP 16/97, OSNAPIUS 1998, Nr 7, poz. 204 oraz uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 28 czerwca 1999 r., III CZP 12/99, OSNC 2000, Nr 1, poz. 1, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2000 r., V CKN 71/00, niepubl., z dnia 29 lipca 1997 r., I PZ 25/97, niepubl., z dnia 22 października 1998 r., II UZ 87/98, niepubl., z dnia 14 stycznia 2009 r., III PZ 2/08, niepubl.; z dnia 24 lutego 2012 r., II UZ 63/11, niepubl.), w razie zgłoszenia żądania o zasądzenie świadczenia głównego i ubocznego stan objęty hipotezą art. 20 k.p.c. istnieje do chwili prawomocności wyroku rozstrzygającego o świadczeniu głównym. Nakazuje to pomijanie w wartości przedmiotu zaskarżenia odsetek dochodzonych obok roszczenia głównego. Odmienne, jak wykazano w uzasadnieniu uchwały z dnia 28 czerwca 1999 r., traktowane są tylko odsetki, które zostały doliczone do kapitału i same - na skutek kapitalizacji - stały się świadczeniem; wówczas nie stosuje się regulacji zawartej w art. 20 k.p.c. W taki sposób należy interpretować także punkt drugi uchwały z dnia 21 października 1997 r., stwierdzający, że „wartość przedmiotu zaskarżenia w kasacji stanowi świadczenie główne wraz z doliczonymi do niego odsetkami”. W uzasadnieniu tej uchwały wyraźnie zresztą wskazano, że skapitalizowanie odsetek w znaczeniu prawnym następuje wtedy, gdy obliczono ich sumę za określony czas, a następnie poddano je oprocentowaniu, tworząc w ten sposób kapitał, stanowiący odrębną kategorię prawną.

Sąd drugiej instancji, pomimo tych jednolicie przyjmowanych w orzecznictwie i piśmiennictwie skutków skapitalizowania odsetek polegającego na obliczeniu ich sumy za określony czas, a następnie poddaniu je oprocentowaniu przyjął, że pozwanemu Bankowi przypadła także wierzytelność obejmująca część należności głównej zasądzonej nakazem zapłaty. Uznał, że określenie tej wierzytelności w dokumentach bankowych jako „karne odsetki” wskazuje jedynie na źródło powstania wierzytelności. Stanowisko to zostało w dużej mierze oparte na treści ugody z dnia 11 lipca 2000 r. oraz porozumienia z dnia 8 maja 2003 r., jakie powód podpisał z poprzednikiem prawnym pozwanego. Zważyć jednak trzeba, że nie była sporna pomiędzy powodem a pozwanym kwestia, iż doszło do prawnej kapitalizacji odsetek, które zostały w wysokości znanej obu stronom uwzględnione w zasądzonej nakazem zapłaty należności głównej. Dlatego potwierdzenie tych

okoliczności w ugodzie i porozumieniu nawet z podaniem kwot należnych z tytułu skapitalizowanych odsetek nie oznacza, że te należności przeszły na pozwany Bank.

Z tych wszystkich względów należy podzielić zarzuty skargi kasacyjnej związane z zakresem przyjętej przez Sąd drugiej instancji sukcesji wierzytelności, które pozostają w bezpośrednim związku z instytucją przedawnienia roszczeń stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem sądu uregulowaną w art. 125 § 1 k.p.c.

Nie zasługują na uwzględnienie pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej. Powód podnosząc naruszenie art. 366 k.p.c. przytoczył jednocześnie nieistniejący art. 352¹ k.p.c. Poza tym z samego wydania nakazu zapłaty na podstawie weksla nie wynika zakaz oceny charakteru zobowiązania wekslowego opartego na prawie wekslowym.

Bezpodstawnie zarzuca się też w skardze kasacyjnej przekroczenie granic apelacji przez zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji pomimo sformułowania w apelacji jednocześnie wniosku o uchylenie zaskarżonego wyroku jak i o jego zmianę przez oddalenie powództwa, przy czym rozstrzygnięcie Sądu pokrywało się z zakresem żądanej zmiany. Zważyć, bowiem trzeba, że sformułowany w ten sposób wyrażał dostatecznie wolę apelującego zmiany zaskarżonego wyroku w określonej przez niego części. Poza tym, zgodnie z 378 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Granice apelacji wyznacza zakres zaskarżenia (w szczególności to, czy orzeczenie sądu pierwszej instancji zostało zaskarżone w całości, czy w części). Granic apelacji nie wyznaczają natomiast wnioski apelacji (w szczególności to, czy wyrok sądu pierwszej instancji ma być uchylony, czy też zmieniony, a jeśli zmieniony, to, w jaki sposób). Sąd drugiej instancji nie jest związany wnioskami apelacji, co do sposobu rozstrzygnięcia. Granice apelacji wyznacza nie tyle sam wniosek, co cały jej wywód i treść (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2001 r., I PKN 714/00, OSNAPiUS z 2003 r., nr 22, poz. 544; z dnia 4 grudnia 2007 r., I PK 135/07, niepubl.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak wyżej.

eb